

Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

Cuvintele care nu fac parte din fondul lexical primar (din latina vulgară și din limbile geto-dacice) și nici nu sunt formate în interiorul limbii prin derivare, compunere sau conversiune sunt împrumutate din alte limbi sau sunt calchiate.

1 Împrumuturile lexicale

Presupun preluarea unor cuvinte din alte limbi și adaptarea lor fonetică, grafică și morfologică la sistemul natural al limbii române. Adică, un cuvânt dintr-o limbă este preluat în română, lent, prin adaptarea lui la pronunțarea, la grafia și la flexiunea proprie limbii noastre. Împrumuturile pot fi:

- a. Mai vechi, pe cale directă, prin contact, din:
 - i. Maghiară: gând, mereu
 - ii. Slavă – post, muncă
 - iii. Turcă – baclava, sultan
 - iv. Greacă – arvună, a agonisi
- b. Neologice, pe cale indirectă, prin cultură, din:
 - i. Latină cultă – direct, energie (etimologie dublă cu franceza)
 - ii. Franceză – cardiologie, eminamente
 - iii. Engleză britanică – fotbal, aut
 - iv. Engleză americană – server, internet
 - v. Italiană – realmente, mezzosoprană
 - vi. Germană – cocs, lied
 - vii. Neogreacă – filosofie, zodie
 - viii. Rusă – agregat, dezinformație (dar dezinformare > dezinforma > informa > fr. informer)

Neologismele pot fi adaptate complet sistemului limbii române sau neadaptate. În general, problema neologismelor neadaptate apare în cazul celor preluate din limba engleză. Cele adaptate (miting, aisberg, cocteil) funcționează exact ca celelalte cuvinte din română. Neologismele neadaptate (weekend, site) se pronunță și se scriu ca în limba de origine [u i k' e n d], [s a i t]. Primesc articolul și marca de plural sudată neologismele neadaptate terminate într-o literă pronunțată la fel ca în limba română (dieselul, dieseluri), altfel, se marchează prin cratimă (show-ul, show-uri).

Același cuvânt la origine poate da în limba română două cuvinte. Este cazul cuvintelor latine care sunt și moștenite pe cale orală, iar mai apoi, aproape două mii de ani mai târziu, preluate din nou, pe cale cultă. Aceste cuvinte se numesc *dublete etimologice*. De exemplu: femeie, familie < lat. familia; drept, direct < lat. directus; mormânt, monument < lat. monumentum; pământ, paviment < lat. pavimentum. Există și dublete etimologice cu ambele cuvinte neologice, din alte limbi decât latina! De exemplu „bor” și „bord” au etimologie comună, francezul bord. Primul a fost preluat pe cale orală, iar al doilea pe cale scrisă. Există chiar și triplete etimologice! Latinul scala a dat în română „scară” (moștenit), „scală” (împrumutat pe filieră italiană) și „escală” (împrumutat pe filieră franceză).

2 Calchierile lingvistice

Reprezintă o preluare a cuvintelor din altă limbă, prin transcrierea lor semantică, nu prin adaptarea lor fonetică și morfologică. Astfel, se traduc părțile componente ale compuselor din alte limbi și se formează în limba română cuvinte cu structură asemănătoare. De exemplu, a întrevădea < fr. entrevoir; cal-putere < en. horse-power; vinars < germ. Brantwein.

Există și cuvinte cu **etimologie necunoscută**; cuvinte care nu provin nici din alte limbi, din contacte directe sau culturale, nici din calchieri, nici nu sunt fond lexical original și nici nu sunt formate în interiorul limbii. Aceste cuvinte au origine expresivă, onomatopeică. Dicționarul etimologic român afirmă despre cuvântul „glonț”, cu variația regională „glonte” că are o etimologie afectivă, de la un radical onomatopeic „glo”, care ar însemna 1. „a bălmăji”, 2. „a clefăi”.